

**UNIVERZITET „PRIVREDNA AKADEMIJA” BRČKO
DISTRIKT BOSNE I HERCEGOVINE**

**FAKULTET: FAKULTET PEDAGOŠKIH NAUKA I
UMJETNOSTI**

STUDIJSKI PROGRAM: RAZREDNA NASTAVA

**UTICAJ VERBALNIH INSTRUKCIJA
VASPITAČA NA DJEČJI LIKOVNI IZRAZ I
KREATIVNOST**

- DOKTORSKA DISERTACIJA -

Mentor:

Prof. dr Esma Hasanbašić

Student:

Dejana Bjelica (DRN-008/25)

Brčko, (jul, 2026)

Komisija koja je pregledala rad
kandidata Bjelica (Stevo) Dejana br. indeksa DRN-008/25
pod naslovom UTICAJ VERBALNIH INSTRUKCIJA VASPITAČA NA
DJEČIJI LIKOVNI IZRAZ I KREATIVNOST

i
odobrila odbranu:

Mentor:

Prof. dr Esma Hasanbašić

Član:

Član:

UTICAJ VERBALNIH INSTRUKCIJA VASPITAČA NA DJEČIJI LIKOVNI IZRAZ I KREATIVNOST

SAŽETAK

Kreativnost predstavlja jednu od temeljnih komponenti cjelokupnog razvoja djeteta i značajan cilj savremenog predškolskog vaspitanja i obrazovanja. U tom kontekstu posebno se ističe uloga vaspitača, čija komunikacija i verbalni podsticaji mogu značajno uticati na dječije stvaralačko izražavanje. Polazeći od navedenih teorijskih pretpostavki, predmet ovog istraživanja bio je usmjeren na ispitivanje uticaja verbalnih instrukcija vaspitača na kreativni likovni izraz djece predškolskog uzrasta.

Cilj istraživanja bio je utvrditi da li različito formulisane verbalne instrukcije utiču na pojedine pokazatelje kreativnog likovnog izraza djece tokom realizacije likovnog zadatka. Istraživanje je provedeno na uzorku od 100 djece predškolskog uzrasta iz dvije predškolske ustanove u Bijeljini. Primijenjen je eksperimentalni istraživački nacrt sa dvije eksperimentalne grupe. Djeca prve grupe dobila su otvorenu instrukciju „Dovrši rad“, dok su djeca druge grupe dobila instrukciju „Pravilno dovrši rad“. Kreativni likovni izraz analiziran je kroz broj korištenih linija, broj korištenih boja, broj prikazanih elemenata i složenost kompozicije crteža. Procjenu likovnih radova izvršila su tri nezavisna procjenjivača: vaspitač, pedagog i nastavnik likovne kulture.

Rezultati istraživanja pokazali su da verbalne instrukcije imaju statistički značajan uticaj na pojedine aspekte kreativnog likovnog izraza djece. Utvrđene su statistički značajne razlike između grupa u pogledu broja korištenih boja i broja prikazanih elemenata na crtežu, pri čemu su djeca koja su dobila otvorenu instrukciju ostvarila bolje rezultate. S druge strane, nisu utvrđene statistički značajne razlike u pogledu broja korištenih linija i složenosti kompozicije. Takođe, rezultati su pokazali visok stepen saglasnosti između procjenjivača, što potvrđuje pouzdanost dobijenih nalaza.

Dobijeni rezultati ukazuju da otvorene verbalne instrukcije mogu podsticati bogatije i raznovrsnije likovno izražavanje djece predškolskog uzrasta. Istraživanje potvrđuje značaj pedagoške komunikacije u razvoju kreativnosti i ukazuje na potrebu primjene podsticajnih i manje normativnih oblika verbalnog usmjeravanja u radu sa djecom predškolskog uzrasta.

Ključne riječi: kreativnost, kreativni likovni izraz, verbalne instrukcije, vaspitač, predškolski uzrast, dječiji crtež, pedagoška komunikacija.

THE IMPACT OF TEACHER VERBAL INSTRUCTION ON CHILDREN'S ARTISTIC EXPRESSION AND CREATIVITY

ABSTRACT

Creativity represents one of the fundamental components of a child's overall development and an important objective of contemporary early childhood education. In this context, the role of preschool teachers is particularly significant, as their communication and verbal guidance may substantially influence children's creative expression. Based on these theoretical assumptions, the present study examined the impact of preschool teachers' verbal instructions on the creative artistic expression of preschool children.

The aim of the study was to determine whether differently formulated verbal instructions influence specific indicators of children's creative artistic expression during the completion of an art task. The research was conducted on a sample of 100 preschool children from two preschool institutions in Bijeljina. An experimental research design involving two experimental groups was applied. Children in the first group received the open-ended instruction "Complete the drawing", while children in the second group received the instruction "Complete the drawing correctly". Creative artistic expression was analyzed through the number of lines used, the number of colors used, the number of depicted elements, and the complexity of composition. The assessment of children's drawings was carried out by three independent evaluators: a preschool teacher, a pedagogue, and an art teacher.

The results indicated that verbal instructions had a statistically significant impact on certain aspects of children's creative artistic expression. Statistically significant differences were found between the groups regarding the number of colors used and the number of depicted elements, with children who received the open-ended instruction achieving better results. On the other hand, no statistically significant differences were found regarding the number of lines used and the complexity of composition. Furthermore, the findings demonstrated a high level of agreement among the evaluators, confirming the reliability of the obtained results.

The results suggest that open-ended verbal instructions may encourage richer and more diverse artistic expression among preschool children. The study confirms the importance of pedagogical communication in fostering creativity and highlights the need for the application of supportive and less directive forms of verbal guidance in preschool educational practice.

Keywords: creativity, creative artistic expression, verbal instructions, preschool teacher, preschool children, children's drawing, pedagogical communication.

S A D R Ź A J

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	6
2. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	9
2.1. Kreativnost kao razvojni i pedagoški fenomen	10
2.1.1. Pojam kreativnosti.....	11
2.1.2. Istorijski razvoj shvatanja kreativnosti.....	13
2.2. Teorije kreativnosti	18
2.2.1. Psihoanalitička teorija kreativnosti	18
2.2.2. Humanistička teorija kreativnosti	19
2.2.3. Kognitivne teorije kreativnosti	19
2.2.4. Sociokulturna teorija kreativnosti	20
2.2.5. Gardnerova teorija višestrukih inteligencija.....	20
2.2.6. Savremeni integrativni pristupi kreativnosti.....	21
2.3. Savremeno shvatanje kreativnosti	21
2.4. Kreativnost djece predškolskog uzrasta.....	25
2.4.1. Karakteristike kreativne djece	26
2.4.2. Značaj predškolskog perioda za razvoj kreativnosti	27
2.4.3. Razvoj kreativnosti u ranom i predškolskom uzrastu	29
2.5. Kreativni likovni izraz djece predškolskog uzrasta	30
2.5.1. Dječiji crtež kao oblik kreativnog izražavanja	31
2.5.2. Razvojne karakteristike dječijeg likovnog izraza	33
2.5.3. Kreativnost i likovno stvaralaštvo u predškolskom uzrastu	36
2.6. Uloga vaspitača u podsticanju kreativnosti djece predškolskog uzrasta	38
2.6.1. Vaspitač kao kreator podsticajnog okruženja	39
2.6.2. Uloga vaspitača u prepoznavanju i razvoju kreativnih potencijala.....	41
2.6.3. Pedagoški stilovi vaspitača i njihov uticaj na kreativnost djece.....	43
2.6.4. Komunikacija vaspitača i djeteta kao faktor razvoja kreativnog izraza.....	45
2.6.5. Značaj komunikacije u razvoju kreativnosti djece.....	46
2.6.6. Verbalna i neverbalna komunikacija kao sredstvo pedagoškog djelovanja	47

2.6.7. Jezik ohrabrivanja i jezik ograničavanja	49
2.6.8. Povratna informacija (feedback) i razvoj kreativnosti	51
2.7. Verbalne instrukcije u vaspitno-obrazovnom procesu.....	53
2.7.1. Pojam i funkcije verbalnih instrukcija	53
2.7.2. Otvorene i zatvorene verbalne instrukcije.....	55
2.7.3. Verbalne instrukcije i razvoj kreativnog mišljenja	57
2.7.4. Verbalne instrukcije u likovnim aktivnostima djece predškolskog uzrasta	59
2.7.5. Teorijska polazišta odnosa verbalnih instrukcija i kreativnog izraza djece	62
2.8. Teorijsko utemeljenje indikatora kreativnog likovnog izraza korištenih u istraživanju	64
2.8.1. Broj korištenih linija kao indikator elaboracije	65
2.8.2. Broj korištenih boja kao indikator raznovrsnosti izraza.....	66
2.8.3. Broj prikazanih elemenata kao indikator fluentnosti ideja.....	68
2.8.4. Složenost kompozicije kao indikator organizacije kreativnog izraza	70
2.8.5. Stručna procjena kreativnog likovnog izraza djece	72
2.8.6. Sintetički prikaz teorijskog utemeljenja indikatora kreativnog likovnog izraza	74
2.9. Pregled relevantnih empirijskih istraživanja	75
2.9.1. Domaća istraživanja	75
2.9.2. Međunarodna istraživanja	76
2.9.3. Istraživanja verbalnih instrukcija i kreativnosti.....	78
2.9.4. Sintetički prikaz relevantnih empirijskih istraživanja.....	79
3. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	80
3.1. Predmet i problem istraživanja	80
3.2. Ciljevi i zadaci istraživanja	83
3.3. Hipoteze istraživanja.....	84
3.4. Varijable istraživanja	85
3.4.1. Nezavisna varijabla	85
3.4.2. Zavisne varijable	85
3.4.3. Kontrolne varijable.....	86
3.5. Uzorak istraživanja	87
3.6. Instrumenti istraživanja.....	89
3.6.1. Metrijske karakteristike instrumenta.....	90
3.6.2. Procjenjivači i kriterijumi procjene.....	91
3.7. Metode istraživanja.....	93
3.8. Tehnike istraživanja.....	94
3.9. Statistička obrada podataka	95

3.10. Procedura istraživanja	96
3.11. Etički aspekti istraživanja.....	97
4. OBRADA PODATAKA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	99
4.1. Razlike između grupa s obzirom na broj korištenih linija	100
4.2. Razlike između grupa s obzirom na broj korištenih boja.....	101
4.3. Razlike između grupa s obzirom na broj prikazanih elemenata (predmeta)	103
4.4. Razlike između grupa s obzirom na složenost kompozicije	105
4.5. Saglasnost procjenjivača u procjeni kreativnih radova.....	107
5. DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	109
5.1. Diskusija rezultata prve hipoteze (H_1).....	109
5.2. Diskusija rezultata druge hipoteze (H_2).....	110
5.3. Diskusija rezultata treće hipoteze (H_3).....	111
5.4. Diskusija rezultata četvrte hipoteze (H_4).....	113
5.5. Diskusija rezultata pete hipoteze (H_5).....	114
5.6. Osvrt na opštu hipotezu istraživanja (H_0).....	115
5.7. Opšta interpretacija rezultata istraživanja	116
5.8. Poređenje rezultata sa domaćim istraživanjima.....	118
5.9. Poređenje rezultata sa međunarodnim istraživanjima.....	119
6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	122
6.1. Ograničenja istraživanja.....	124
7. PREPORUKE ZA PEDAGOŠKU PRAKSU I BUDUĆA ISTRAŽIVANJA	126
7.1. Preporuke za vaspitno-obrazovnu praksu	126
7.2. Preporuke za buduća istraživanja	127
LITERATURA.....	128
PRILOZI	131
Prilog 1 – Istraživački zadatak	131
Prilog 2 – Tabele	132
Prilog 3. Crteži djece grupe A – „Dovrši rad“	133
Prilog 4. Crteži djece grupe B – „Pravilno dovrši rad“	137